

DEPARTEMEN PENDIDIKAN NASIONAL
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
FAKULTAS BAHASA DAN SENI

Alamat : Karangmalang, Yogyakarta 55281 T 586168 Psw. 236, 362 Fax. 548207

SURAT PENUGASAN/IZIN

Nomor : 1302 /H.34.12/KP/2007

Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta menugaskan/memberikan izin kepada :

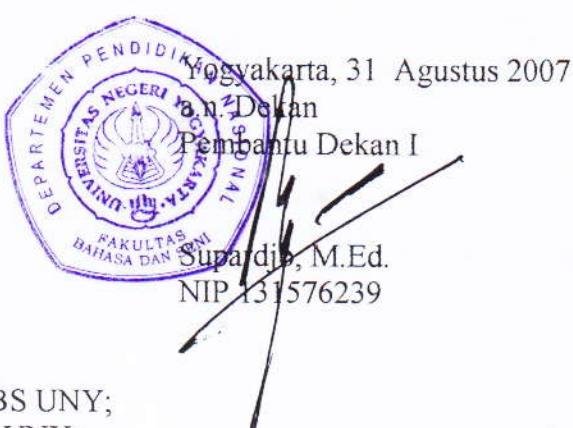
No.	Nama	NIP	Pangkat/Gol. Ruang
1.	Suwardi, M.Hum	131872518	Pembina, IV/a
2.	Kuswa Endah, M.Pd.	131453204	Penata, III/c
3.	Hesti Mulyani, M.Hum.	131803130	Penata, III/c
4.	Drs. Efendy Widayat	132014437	Penata, III/c

Keperluan : Sebagai Pemateri, dalam acara Pendalaman Materi Kejawaan dalam Rangka Peningkatan Mutu SMA Negeri I Pundong.
Waktu : Senin – Selasa, 3 – 4 September 2007
Tempat : SMA Negeri I Pundong, Bantul, Yogyakarta
Keterangan : Berdasarkan surat dari Ketua Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah FBS UNY Nomor 6654/H.34.12/PBD/VII/2007 Tertanggal : 30 Agustus 2007

Surat penugasan/izin ini diberikan untuk dipergunakan dan dilaksanakan sebaik-baiknya, dan setelah selesai agar melaporkan hasilnya.

Asli surat tugas ini diberikan kepada yang bersangkutan, untuk dipergunakan sebagaimana mestinya.

Kepada yang berkepentingan kiranya maklum dan berkenan memberikan bantuan seperlunya.

Tembusan :

1. Kasubag. Keuangan dan Kepegawaian FBS UNY;
2. Kajur. Pend. Bahasa Bahasa Daerah FBS UNY;
3. PUM FBS UNY

GEGURITAN LAN PAMULANGIPUN ING SLTA

Dening Afendy Widayat *)

A. Antorium Ingkang Pundi Geguritan Menika ?

Ing wekdal samangke, saperangan masyarakat ing wewengkon Pulo Jawi nembe sami ubur nggatosaken satunggaling hobby ingkang magepokan kaliyan jinising taneman pasren (hias) ingkang naminipun antorium, inggih ingkang dipunwastani Jenmani, Hookeri, Gelombang cinta, Black Beauty, lsp. Katandhing kaliyan taneman sanesipun, regi antorium menika kepetang awis sanget, setunggal tanemian saged ngantos dumugi 500 yuta rupiah. Menika *fenomena* mirunggan ingkang ngewak-ewakaken! Lah, kados pundi menggah kawontenaning sastra Jawi, mliginipun geguritan ? Menapa ta geguritan menika ? Menapa sakintenipun saged dados satunggaling babagan ingkang saged gumebyar warata, mliginipun ing masyarakat Jawi? Lah kados pundi menggah pangreka-dayanipun supados langkung mranani masyarakat, mliginipun tumrap lare SLTA?

Geguritan menika salah satunggaling cakriking karya sastra Jawi modern, kejawi cakrik sanesipun inggih menika gancaran (prosa) lan drama (sandiwara). Geguritan, menika kalebet jinising puisi. Ing sastra Jawi enggal (abasa Jawi enggal), ingkang acakrik puisi menika wonten 2 werni, inggih menika tembang yasan lan tembang para. Tembang yasan, menika jinising puisi ingkang pathokanipun dipunugemi sanget, inggih menika ingkang gegayutan kaliyan lampah (ing sekar ageng), saha guru gatra, guru wilangan, lan guru lagu (ing sekar tengahan lan sekar alit/ macapat). Tembang para, menika puisi Jawi ingkang pathokanipun boten patos kenceng. Upamia wonten pathokanipun, tembang para menika boten nate kaanggit ngantos wewentahan panjang. Liripun, boten saged awujud pupuh (kempalaning pada ingkang sami pathokanipun). Ing salebeting tembang para menika ing antawisipun wonten wangsalan, parikan, pepindhan, lsp. kalebet ugi guritan, ingkang wekdal samangke lajeng ngrembaka lan sinebat geguritan.

* Materi kangge PPM ing Guru-guru SLTA Pundong Bantul 8 Agustus 2007

Siurdu 3 - 7 September 2007

Tembung geguritan mesthinipun lingganipun ‘gurit’ (Subalidinata, 1981), lajeng ewah kanthi proses dwipurwa dados gegurit, lan pikantuk panambang {-an}, mila lajeng dados geguritan. Kala semanten namung kasebat guritan, ingkang lingganipun ugi sami. Tembung gurit menika ngemperi tembung garit, goret, lan sapioturutipun, ingkang nggadhahi teges ‘coret utawi corek utawi tulis’. Guritan menika coretan, geguritan menika cecoretan utawi seseratan. nggurit utawi nggegurit menika sami kaliyan nyorek utawi nyerat. Wosipun, geguritan menika seratan, mliginipun puisi Jawi modern.

Katandhing cakrik puisi Jawi sanesipun, geguritan menika ketawis langkung bebas, liripun bebas saking saperangan pathokan, kepara menawi sampun tebih ngrembakanipun, mandar boten wonten malih pathokanipun. Mila lajeng wiyar sanget tebanipun. Pinangka conto, upami wonten panggurit ingkang ncripta geguritan namung awujud garis-garis kemawon, menawi garis-garis wau dipunwastani geguritan, inggih boten wonten krentunipun. Sumangga kemawon. Mangka geguritan menika tansah ewah gingsir trep kaliyan evolusi pepinginan lan ewah-ewahaning pangertosan ing kaendahanipun (konsep estetik) (Riffatere, via Pradopo, 2002: 3). Ewa semanten, ing babagan geguritan ingkang bakunipun kepengin mahyakaken pangangen-angen ingkang minangka piweling utawi pesen (amanat), mesthinipun inggih badhe gondhelan ing pathokan basa ingkang saged kangge komunikasi, sinaosa boten kumedah-kedah melok saestu, awit, limrahipun ingkang dipun sebat geguritan menika basanipun endah lan mila mahyakaken pangangen kanthi cara boten melok, boten langsung.

Ing riwayatipun, geguritan menika asil saking cakrik ingkang kaprabawan saking cakriking sastra nagari Barat. Mlebetipun cakrik kados geguritan ing Jawi menika udakawis taun 1900-an, meh sesarengan kaliyan wedaling cakrik novel. Ing wiwitanipun, geguritan menika sinebat guritan lan limrahipun kawiwitan kanthi tembung “sun gurit”, “sun gegurit”, utawi “guritanku”. Dangu-dangu, tembung-tembung menika ical. Sekawit, cakriking geguritan menika tasih nengenaken sanget ing babagan purwakanthi (sajak), dangu-dangu purwakanthi menika namung sacekapipun kemawon, supados boten mboseni. Mila ing satunggaling pamulangan geguritan, pinanggih paken kados makaten. Riptanen geguritan kanthi pathokan climen kaya ing ngisor iki!

1. Wosing rembug (tema-ne) sing trep karo pengalaman endah sing tau koklakoni

2. Kahanan utawa samubarang sing kudune ora kokblakakake, gawenen pasemone (simbolisasine)
3. Miliha tembung-tembung (diksi) sing trep karo makna sing kockarepke, pigunane lan kaendahane.
4. Gawekna purwakanthi sakcukupe, supaya luwih endah, nanging ya aja nganti mboseni
5. Tatanen larik-larike lan bait-baite supaya ora nggladrah lan ya ora mboseni
6. Pilihna irah-irahane (judhule) sing trep karo isine ning ya sing mirunggan (khusus) supaya narik kawigatene sing maca.

B. Cakriking Geguritan

Cakriking karya sastra menika karacik saking strukturipun piyambak-piyambak, kalebet geguritan. Ewa semanten limrahipun ugi kabangun saking peranganing struktur ingkang gumathok, sinaosa boten sedaya sami. Umumipun, geguritan saged kaperang dados blegering geguritan lan isining pirembagan.

Blegeripun saged arupi tipografi tartemu, irah-irahan, pada-pada, larik-larik, basa (lelewanning basa, frasa, tembung, wanda, lsp.), purwakanthi lan ukuran-ukuran alit ingkang sampun nggadhahi makna. Mila senajan namung titik utawi koma, menawi sekintenipun sampung ngewrat makna inggih penting. Sedaya perangan wau lajeng dados setunggal nyengkuyung wetahing wujud geguritan wau. Inggih saking blegering geguritan wau saged ugi magepokan kaliyan maknanipun. Upami tipografinipun ngemper-emperi pawestri, inggih kedah dipun gayutaken kaliyan makna ing perangan sanesipun, irah-irahanipun menapa, tembung-tembungipun kados pundi, larik-larikkipun, lsp.

Isining pirembagan utawi temanipun temtu kemawon werni-werni gegayutan kaliyan gesangging manungsa, alam lan Gusti Ingkang Murbeng Gesang. Inggih amargi temanipun menika, asring satunggaling geguritan menika nggadhahi makna ingkang limrah ngantos ingkang lebet sanget tebanipun. Upaminipun wonten ing dolanan bocah, wonten geguritan makaten.

Enthung, enthung

Endi elor endi kidul

Ger-ger mencloka pager

Geguritan menika mila saged namung dipunmaknani enthung saestu ingkang asring gela-gelo; nanging ugi saged dipunmaknani tiyang ingkang bingung. Ingkang dipun takekaken endi elor endi kidul. Lor menika uttara ingkang maknanipun langkung inggil utawi langkung utami. Temtu kemawon kidul menika langkung andhap. Tiyang ingkang bingung boten saged milih ingkang sae lan boten, menika mesthinipun gondhelan paugeran ingkang sampun gumathok, boten ngantos nerjang wewaler utawi pager. Mila ing geguritan menika ‘ger ger mencloka pager’. Wosipun pundi ingkang becik lan pundi ingkang boten sae, kedah gondhelan paugeran. Tuladhanipun malih *Menthog-menthog*.

Menthog-menthog menika ugi kalebet sekar dolanan, cakepanipun makaten.
menthog-menthog dakkandhani
mung rupamu angisin-isini
mbok ya aja ngetok ana kandhang wae
enak-enak ngorok ora nyambut gawe
menthog-menthog mung lakumu megal-megol gawe guyu.

Sekar dolanan menika saged dipun maknani menthog saestu, nanging ugi kenging dipun maknani tiyang ingkang sampun nyebal saking paugeran (koruptor, maling, begal, lsp.). Tiyang makaten lajeng rupinipun ngisin-isini, lan lampahipun megal-megol boten lurus utawi boten leres.

Kados pundi tuladha sanesipun? Buta-butu galak? Kate-kate dipanah? Sedaya geguritan menika asipat makaten, inggih menika saged dipunmaknani limrah lan wantah, ugi saged dipunmaknani ingkang langkung lebet.

C. Menapa Piyandeling Geguritan Menika ?

Saperangan kanca ingkang mersudi ing babagan sastra Indonesia lan sastra Jawi, ngendikakaken bilih langkung saged miraosaken geguritan, tinimbang puisi Indonesia. Bab menika sumangga kemawon. Namung kemawon, estunipun geguritan menika nggadhahi sangu ingkang mila sugih bandha-bandhu, glondhong pengareng-areng guru bakal-guru dadi. Liripun, geguritan menika gadhah basa lan budaya Jawi, ingkang mila

panjang pocapane, punjung kawibawane. Basa Jawi lan budayanipun menika sughih ngelmi ing samukawisipun mandar oyodipun ugi sampun ngrembaka wiyar lan kiyat.

Ing mriki kula aturaken sekedhik bab seratan kula ngengingi raosing geguritan ingkang nyamleng lan tumanjem, ingkang nate kawrat ing media harian *Suara Merdeka*, Minggu, 19 Okt 2003,h.25

1. Geguritan, Rasane Luwih Nyamleng lan Tumanjem

Geguritan mujudake jinising karya sastra Jawa kang paling akeh etungan asile. Saora-orane yen katandhingake jinising cerkak, paling ora tikel telune. Bab iki, ora nggumunake, kaya dene asiling puisi ing basa-basa liyane, jalaran jinising puisi iku *relatif luwih cekak* lan *luwih bebas tinimbang jinis liyane*. Mesthi wae bab mau banjur magepokan karo proses kreatife produksi geguritan. Saka panggurite, ora mokal yen luwih entheng konsentrasine, marga mung butuh kalodhangan wektu lan pathokan sethithik. Saka penerbitane, mesthi wae bisa ngemot luwih akeh tinimbang jinis liyane. Magepokan karo bebase, jinis geguritan iku luwih bebas ninggalake wewaler-wewaler *konvensional*, mligine sing ana gayutane karo pathokaning basa (basa *normatif*). Malah Sutardji Calsoum Bachri, kalebu dhedhengkote *penyair* Indonesia, nate gawe sensasi nganggo *kredo*, sing isine mbebasake puisi saka makna basa *normatif*. Yen wis kaya ngene iki ora mokal yen asiling geguritan iku paling produktif.

Sasuwene iki uripe geguritan kaya-kaya anyep-anyep wae, utawa adhem-adhem wae. Nanging senajan adhem sajake ora ayem. Lire, senajan ora kuwatir yen geguritan bakal kentekan panggurite, ewa semono yen digatekake luwih premati, ora beda kaya uripe sastra Jawa liyane, sing nganti saiki durung ana tronthong-tronthonge arep ngrembaka sutresnane. Dadi sing seneng geguritan iku ya mung kuwi-kuwi wae, jaragan sastra daerah mono mung urip aneng pange sastra nasional. Pang mau ya mung pang cilik, marga mung thingis saka cawange kabudayan dhaerah. Mula yen kawawas saka bab iki, lumrah yen geguritan kuwi satemene uripe adhem ning ora ayem. Lah, muga-muga mbaka sethithik, tulisan kaya ngisor iki bisa mahanan thukul lan semining sutresna geguritan sumrambahe sastra Jawa lan budaya Jawa.

Sejatine, nitik saka pangandikane saperangan ahli (pakar) lan sutresna sastra, geguritan-geguritan Jawa iku yen dilaras, rasane luwih nyamleng tinimbang puisi sing nganggo basa liyane, mligine basa Indonesia. Nanging apa pancen mengkono?

Geguritan iku rokok saupamane, murah meriah, saenggon-enggon ana wong adol. Yen wis kebacut ngerti lan isa ngrasakake, mesthi banjur ketagihan. Ana wong sing pilih luwe anggere bisa ngrokok. Semono uga akeh sing seneng geguritan ning ora seneng jinising prosa Jawa. Mligine para maos, geguritan iku saliyane mung butuh wektu sethithik, duwe kekuatan sing pancen ora tinemu aneng jinising prosa Jawa. Malah saperangan kekuatane geguritan iku ora tinemu aneng puisi ing basa liyane, mligine Indonesia.

Katandhingake karo jinising prosa Jawa, cetha geguritan mbundheli konvensi dhewe sing luwih unggul, mligine kang magepokan karo *tipografi* (blegere), sajak (dhong-dhinge), lan dhiksine (tembung pilihane). Diicipi sethithik wae, wis katon yen geguritan iku asring manjila *tipografi-ne*, lire blegere kaya apa utawa kaya ngapa. Antologi *Kristal Emas* (1994), contone, saperangan gedhe geguritane migunakake *tipografi* kuwi kanggo narik kawigaten. Ya marga saka *tipografi-ne* kuwi, para maos asring banjur mesem, lan manthuk-manthuk, utawa malah gedheg-gedheg nalika kacundhukake karo isining geguritane, satemah cumanthel aneng netra lan pikirane, tumanjem, alias *berkesan*.

Awit saka sajak utawa dhong-dhinge, para maos asring krasa angler lan banjur nggronjal nalika mentas maca larik-larik kang dhong-dhinge ujug-ujug nyleneh. Apa maneh yen pamaose iku kawetu sero (*poetry reading*), ora mung sing maca rianging uga sing mirengke ya krasa kesandhung. Tumrape *trend* geguritan paling anyar saiki, malah dhong-dhinge sengaja digawe antarane *statis* lan brancuh dadi siji. Ya bab mau kang bisa mahanani swasana pamaosing geguritan krasa nyürung njur nggondheli utawa angler njur nggronjal satemah gawe segering swasana lair lan batine sing maca.

Magepokan karo bab dhiksi, ndadekake rasaning geguritan ora mung beda karo jinising prosa Jawa, kepara malah uga beda karo jinising puisi Indonesia. Saora-orane ana rong bab kang dadi punjeraning kahanan mau. Sepisan, basa Indonesia kepetung isih enom yen katandhingake basa dhaerah, kalebu basa Melayu. Lire, kanggone mayoritas

suku Jawa, basa Indonesia durung pati mbalung sungsum ing rasa. Kanggone wong Melayu, dhiksi saka basa Melayu asring kudu di *permak* supaya dadi basa Indonesia kanggo konsumsi Indonesia. Lha, ing kono njur ilang rasa sing wis mbalung-sungsum ing anggane wong Melayu. Mula puisi Indonesia asring dadi cemplang rasane.

Ping pindhone, saliyane basa Jawa iku wis mbalung-sungsum tumrape suku Jawa sing mayoritas kuwi, basa Jawa uga nduwensi watak sing ora mung *konotatif* nanging uga *onomatopis*. *Konotatif* lire, dhiksi sing dijupuk saka basa Jawa kuwi saperangan gedhe (senajan ora kabeh) bisa ndudut rasa nglambrang adoh, saengga dadi jembar nuansa maknane. *Onomatopis* lire, akeh tembung-tembung Jawa sing ora bakal tinemu ing kamus, ning bisa dirasakake maknane. Bab iki sejatiné magepokan karo dumadining tembung kang niru swara tartamtu, utawa magepokan karo peranganing alat ucap ing tutuk.

Kareben cetha, dakaturi saperangan tembung kanggo conto. Tembung-tembung sing kedadeyan saka konsonan geter /r/ uga nduwensi makna ‘geter’, kayata /gregel-gregel/, /nggregeli/, /krekel-krekel/, /geter/, /pyur/, /pyir/, /pyar/, /pyor/, /kumepyar/, /ambyar/, /kropos/, /krosak/, /krusuk/, lsp. Saka tembung /pyur/, /pyir/ bisa dibedakake rasane, /pyur/ luwih akeh tinimbang /pyir/, utawa barang /pyur/ luwih gedhe-gedhe tinimbang /pyir/. Luwih gedhe-gedhe maneh tumrap /pyar/. Tembung /thel/ beda rasane karo /nel/ senajan ing kamus ora bakal tinemu. lsp.

Saka konsonan anteb nuwuha ke makna kang anteb, saka konsonan ampang maknane ya ampang. Contone tembung /ambyar/ sing luwih manteb tinimbang karo /kumepyar/. Saka vokal ciut nuwuha ke makna cilik utawa ciut, saka vokal amba nuwuha ke makna gedhe utawa amba. Contone tembung /krikil/ cetha cilik, tembung /krakal/ cetha luwih gedhe. Tembung /kuwel/ lan /kekiwul/ ing ukara ‘kuwel kekiwul reruketan/’, ora tinemu ing kamus, ning bisa dirasakake maknane sing ngemba tembung /uwel-uwelan/. Tembung /gagah/ sing dumadi saka konsonan anteb /g/ cetha krasa beda banget yen katandhing tembung /kunthet/ sing mawa konsonan sarwa entheng. Mula tembung /penthol/ jarene bisa dicilikake dadi saru. Semono uga konotasi sebutan bocah kaya tembung /kelik/, /thole/, /gendhuk/, /wawuk/, lsp. Mula rasane ya dadi lucu nalika-

anakku takon :"Thithite gajah kok ra ketok ya Pak ?". Dakkira yen mung arep menehi conto bisa uga koran sakterbitan ora bakal cukup kanggo ngemot.

Bali marang para maos, kalebu para panggurit, yen tlaten lan temen anggone ndhapuk lan milih bumbu tumraping geguritan, mesthi wae asile luwih nyamleng lan tumanjem, kaya sing wis asring binabar dening para panggurit kang wis pengalaman. Sumangga nyobi sumangga ngicipi. (Giripeni-Wates, nalika tronthon-tronthon saka wetan)

2. Bandha-bandhu ing Basa lan Budaya Jawi

Geguritan nggadhahi pawitan sangu inggih menika wujud basa Jawi. Katitik saking geguritan-geguritan ingkang paling enggal, tasih kathah pinanggih tembung-tembung ingkang asalipun saking basa Jawa Kina. Pramila saking menika, basa Jawa ingkang kangege ing geguritan, umuripun ugi sampun sepuh sanget. Kanthi mekaten kabudayan ingkang sinengker ing basaning geguritan menika ugi sepuh sanget. Tundhanipun, geguritan saged nggadhahi cakupan bandha-bandhu kabudayan ingkang sampun ngoyod lan ngrembaka wiyar tebanipun, ing antawisipun saking basa Jawa Kina-Jawi Tengahan- ngantos Jawi Enggal, saking kabudayan ringgit purwa ngantos budaya reformasi engga wanci punika, saking jaman kayu-watu- jaman Hindu lan Buda- jaman Islam- engga Jaman Modern lan jaman internet menika. Sedaya menika wau mahanani raos pangraosing tiyang Jawi wonten ing kabudayanipun lebet sanget. Lah sedaya raos kabudayan wau saged trep upami kawahya namung ngangge basa Jawi. Amargi basa menika piranti mahyakaken raos pangraosing kabudayanipun piyambak-piyambak. Mila kabudayan Jawi inggih namung badhe trep lan jumbuh bilih kawahyakaken ngangge basa Jawi ugi.

Tuladha climen kemawon, cobi larik-larik perangan saking geguritanipun Djaimin K, *Siter Gadhang* ingkang kawrat ing buku *Yogya Basa I*, menawi dipun-Indonesia-aken kedah kados pundi ?!

Aja disetel kenceng-kenceng iki siter
Siter gadhang sumbering geter ati,
Nadyan suwarane cumengkling nyaring

Nanggapi osiking jagad

Inggih awit saking sugih tebanipun kabudayan Jawi, kathah sanget tembung-tembung Jawi ingkang remit-rempil, pepanthan alit-alit, sampun saged nggambaraken makna ingkang lebet lan gumathok. Kathah samukawis ingkang mila sampun kapantha alit-alit lan gadhah makna piyambak. Tuladhanipun, peranganing woh klapa, saking mancung, manggar, bluluk, cengkir, kemeruk buntut, degan, lan nembe klapa. Jinising ayam, saking kuthuk, jementhir, sapihan, kemanggang, dhere lan jagoan, lajeng babon lan sawung. Menawi kumedah-kedah kawadhahan ngangge basa sanesipun, upaminipun basa Indonesia, menapa kinten-kinten saged trep ing raos?

Semanten ugi tumrap tembung-tembung ingkang ngewrat raosing budaya ingkang mirungan, kalebet idiom, bebasan, wangsalan lan sapiturutipun ingkang ugi asring kangge ngrenggani geguritan. Upaminipun, tembung: nges, ngujiwat, kadang sinarawedi, nyengkir gadhing, nawang sasi(h), njanur gunung, mbalung sungsum, damar mancung, lunyu ilate, tipis lambene, entheng tangane, mbalang lirik, papan kiwa, ngrogoh ati, lambe ati, memaniking jagad, mas mirah, kepidak ayang-ayange, theklek guwang kalen, ngulu idu-ngiler, kapondhong ing jinem wangi, merong kampuh jingga, ketiban sampur, geganthilaning ati, awang-uwung, ciri wanci, sepi sepa lir sepah samun, gonyak-ganyuk nglelingsemi, susuhing angin, ngatas angin, bontos, sak cindhil abange, lsp; temtu langkung trep ing raos bilih tetep kawahya ing basa Jawi.

C. Pamucaling Geguritan Ing SLTA

Bab pamucaling geguritan, mliginipun wiwit lumampahing KBK ngantos KTSP menika, lajeng langkung luwes. Liripun, saking rencana, pamilihing materi, metode, ngantos evaluasinipun saged kajumbuhaken kaliyan kawontenan, boten kumedah-kedah sami kaliyan ing papan sanesipun. Liripun saged trep kaliyan kawontenaning kelas mandar kawontenaning siswa, ing mriki mliginipun lare SLTA (dhasar lan keconggaheing logikanipun, psikologinipun, seksualitasipun, lsp.). Mila ugi lajeng kedah kajumbuhaken kaliyan papan sakupengipun sekolah (dhusun, kitha alit, kitha ageng, lsp.), kajumbuhaken

kaliyan lingkup sosialipun (anakipun tetiyang majeng utawi boten, tani-dagang-pedamel-lsp.).

Mliginipun ing babagan pamilihing materi, sinaosa guru menika ngarahaken, namung ugi sampun ngantos meksa. Amargi ing era internet menika siswa sampun saged pados materi kanthi nggeblas dumugi pundi kemawon. Bab menika gegayutan kaliyan pangangen-angening (imajinasi) siswa tumrap materi geguritan. Mila ing mriki prosesipun lajeng langkung katengenaken, inggih menika gurunipun nindakaken "ing ngarsa sung tuladha, ing madya mangun karsa, tut wuri handayani". Liripun, namung nuladhani, tuwi-tuwi lan tawi-tawi (*mewacanakan*), lan nyurung kanthi premati ngati-ati.

Gegayutan kaliyan kompetensinipun, saged katindakaken kanthi nyemak, maos, micara, lan nyerat. Nyemak lan maos menika langkung asipat apresiatif (reseptif lan evaluatif). Wondene micara lan nyerat menika asipat pragmatik-ekspresif.

Ing babagan nyemak lan maos, siswa kagiring supados saged nampi satunggaling geguritan, ngonceki sawetawis, ndudut maknanipun, ngraos-raosaken, lan mbiji utawi nimbang. Tembung nampi ing mriku limrahipun nampi ing ngajeng lan nampi ing wingking. Nampi ing ngajeng tegesipun nembe sakgebyaran kemawon, lah nampi ing wingking menika sasampunipun saged ngraos-raosaken raos-suraosing geguritan. Mila senajan namung satleraman, kedah sampun katindakaken oncek-oncek makna, menapa irah-irahanipun, kados pundi tipografinipun, kados pundi tembung-tebungipun, lsp.

Ing babagan micara lan nyerat, siswa saged miwiti saking nyemak lan maos. Dados, sasampunipun siswa menika mangertos thek-kliwering geguritan, inggih babagan teori lan babagan oncek-oncek (analisa), maknani geguritan, ngantos mendhet dudutan arupi amanat geguritan. Saking mriku lajeng saged nindakaken micara utawi nyerat kanthi langkung sae.

Ing bab micara, Jimrahipun wonten tigang werni, inggih menika maos geguritan, deklamasi, lan nglagokaken geguritan. Maos geguritan wosipun inggih maos saestu. Limrahipun siswa sampun mangertos rumiyin geguritanipun lan maknanipun lajeng kaayatan maos. Mila menawi wonten sawetawis perangan ingkang apal, inggih boten menapa. Deklamasi, sipatipun apalan, dados sampun langkung lebet anggenipun nyalira. Wondene nglagokaken geguritan, menika limrahipun sampun langkung mateng malih,

liripun kedah sampun ancang-ancang kados pundi menggah lagunipun ingkang trep. Antawisipun maos, deklamasi lan nglagokaken geguritan, menika estunipun meh sami. Mila limrah kemawon menawi ing lomba maos geguritan menika, ugi kawaos, ugi wonten perangan ingkang kaapalaken, ugi wonten perangan ingkang kalagokaken. Liripun, namung pundi ingkang dipuntengenaken.

Ing babagan nyerat geguritan, langkung sae kalampahan kanthi mangertos rumiyin bab thek-kliwering geguritan lan teorinipun. Kedah open dhateng samukawis ingkang narik kawigatosan, kedah tengèn ing panggraeta (peka) ing samukawis kawontenan sakupengipun, sregep maos (serat-serat, masmedia, lan kamus) kangge milih diksinipun, kreatif produktif lan sregep ngintun ing masmedia, wantun nyobi lan nyobi manggung maos geguritanipun piyambak lan karyanipun panggurit sanes. Pathokanipun “karep lan kerep dadi bisa amarga kulina” saha “diwada-diwudani memacak memasuh pribadi”.

Mangga sami nyobi ngrifta geguritan saking imajinasi kawontenan-kawontenan ing ngandhap menika !

1. Wonten ing pesisir pinggir samodra kidul madhep mengidul.
2. Wonten ing satengahing wanawasa ingkang tanpa wates.
3. Wonten ing satengahing wana, saperangan tetuwuhan sami pejah, saperangan gugur ronipun, saperangan nembe semi, saperangan malih sampun ngrembuyung subur.
4. Wonten ing satengahing pekawisan, wonten wit asemipun, wonten wit pelem, wonten wit bratawali mrambat, wonten ri rendhet, lan kathah malih jinis sanesipun.
5. Wonten ing peken, ketawis wonten bakul ingkang laris sanget, wonten bakul ingkang ngantuk, wonten keranipun, lan sanes-sanesipun.
6. Wonten ing peken kewan, wonten ugi segawon ingkang nembe saba ing mriku, wonten bakul ingkang nembe ngandhuki kucingipun.

----- NYUWUN PANGAPUNTEM LAN MATUR NUWUN -----